

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 4 K., za pol leta 2 K. in za četrt leta 1 K. Naročnina za Nemčijo 5 K., za druge izvenavstrijske dežele 6 K. Kdor hoče sama ponj, plača na leto samo 3 K. Naročnina se pošilja na: Upravništvo „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se pošilja do odpovedi. — Deležniki „Katoliškega tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 10 v.

UREDNIŠTVO: Koroška cesta šte. 5.

Rokopisi se ne vračajo. Neznamkovana pisma se ne sprejemajo.

UPRAVNIŠTVO: Koroška cesta šte. 5.

Vsprejema naročnine, inserate in reklamacije.

Za inserate se plačuje od enostopne pettirvste za enkrat 15 v, za dvakrat 25 v, za trikrat 35 v. Za večkratne oglase primeren popust. Inserati se sprejemajo do srede popoldna. — Nezaprte reklamacije so poštarne proste.

Štev. 4.

V Mariboru, dne 26. januarja 1905.

Tečaj XXXIX.

Krvavi nemiri na Ruskem.

Zadnje nedeljo, dne 22. t. m. so bile ulice v Petrogradu krvave od človeške krvi. Nastali so srditi spopadi med ljudstvom in vojaštvom. In Rusiji sovražni časniki so zagнали po celi Evropi škodoželjen klic: „Na Ruskem je upor! Bliža se konec ruskega carstvu!“ In vedeli so pripovedovati, da je bilo pri nedeljskih nemirih ubitih 2000 ljudi, a ranjenih okoli 5000. To število je previsoko in prosto izmišljeno. Ruska vlada javlja, da se še število, kakor samoumevno, ni dalo natanko določiti, a da so poročila tujih časnikov pretirana. Da bi bili nedeljski nemiri začetek splošnega upora na Ruskem, ta želja starih sovražnikov Rusije se bržkone tudi ne bo uresničevala. A priznati mora vsakdo, da so ugledu in notranjemu razvoju Rusije taki dogodki skrajno nevarni in škodljivi.

Na Ruskem se mnogo razumnikov že leta in leta bori proti temu, da ima vso oblast nad državo car sam v rokah. V vseh drugih evropskih državah (razven Črnogore) je namreč ta oblast razdeljena med vladarja in državne zbornice. V državne zbornice pošilja ljudstvo svoje prosto voljene poslance, ti sklepajo postavbe za državo in vladar jih po tem po svojem prepričanju potrdi ali tudi ne potrdi. Ljudstvo se toraj udeležuje v takih državah vlade. Na Ruskem ni tako, tam odločuje samo car. Želja po spremembi v tem oziru je nam popolnoma razumljiva in jo odobrujemo. Olikan človek

čuti potrebo, govoriti in soditi o vseh javnih dogodkih, a tudi potrebo, uplivati s sodelovanjem na razvoj javnega življenja. Toda vse se mora goditi o pravem času. In noben pravi ruski rodoljub ne bo odobral, da so se razumniki ravno sedaj, ko ima Rusija veliko vojsko v Aziji, začeli tudi s silo potegovati za uresničenje svojih zahtev. To ni pravi trenotek, tako ne delajo ljudje, katerim je blagor domovine resnično pri sreči! Opomniti pa moramo, da je pri teh razumnikih, ki si žele spremembe v ruski državi sami, posebno mnogo židov in nihilistov zraven. Nihilisti so ljudje, ki ne pripoznavajo nobenega Boga, ki želijo ljudovlado in ki hočejo svoje želje s silo, z umori in z bombami uresničiti. Judje in nihilisti, posebno te vrste dijaki, so zadnja leta vsako leto uprizorili manjše nemire. Sedaj jim je vojska najboljša priložnost, da uprizarjajo ustaje po celi evropski Rusiji. In mnogi sicer domoljubni, a kratkovidni ruski razumniki, ki si želijo spremembe v vladanju ruske države, so šli judom in nihilistom na limanice, ter sodelujejo v sedanjih za Rusijo tako težavnih časih z njimi pri nemirih in pobojih. Tudi ruski delavci v Petrogradu so bili tako kratkovidni ter so se v nedeljo dali izrabljati judovskim in nihilističkim studentom ob nepravem času za njih nakane, ki niso iste kakor težnje delavcev. Judi in nihilisti žele ugonobiti veliko Rusijo, domoljubni razumniki in delavci pa jo hočejo z novo ustavo pomladiti in okrečiti.

V Petrogradu so delavci ustavili delo, ker so bile plače premajhne ter delavski čas predolg. Podjetniki so jih hudo žalili. Pričakovati bi bilo, da bodo delavci udarili, če že sploh hočejo udariti, na judovske podjetnike in svoje izsesavalce. Toda ne, ravno nasprotno. Od judov so se dali zapeljati, v svoj program so razven delavskih zahtev sprejeli tudi željo po spremembi ustave. Pravoslavni pop Gapon jim je sestavil zahteve, a te so hoteli, zopet nahujskani in zapeljani od judov in nihilistov, nesti in izročiti osebno, lastnoročno carju. V nedeljo so se zbrali na tisoče in tisoče ter so hoteli v zimsko palačo carjevo.

Samoumevno je bilo in to so pač znali tudi delavski voditelji, da jih car ne bo sprejel, kadar jih pride na tisoče k njemu, tudi ne odposlancev, če jih pri vratih čaka na tisoče prijateljev. Ne ve se, kaj se pri takih množicah lahko zgodi. Jeden dogodek, strasti se vnamejo in carjevo življenje bi bilo v nevarnosti. Voditelji so pač dobro znali, da ne bodo sprejeti in da bo jih odvracalo vojaštvo. Tako se je tudi zgodilo in pri tem je zgubilo mnogo nedolžnih ljudi svoje življenje. Še med nemiri so bujskali judovski dijaki in nihilisti k uporu. V ponedeljek ni prišlo do spopadov. Nad Petrogradom je razglašeno obsedno stanje in preki sod. Tudi v torek ni prišlo do resnih nemirov.

Zahteve delavcev.

Zahteve, ki so jih delavci hoteli v nedeljo, dne 22. t. m. predložiti carju, se glase: „De-

LISTEK.

Politično razmerje med avstrijskimi deželami in Ogrsko v 17. stoletju.

(Ob dvestoletnici Krncev predaval v Ljutomeru dne 27. nov. 1904. Fr. Kovačič.)

(Dalje.)

Po smrti Ferdinanda III († 2 apr. 1657) je zasedel cesarski in kraljevski prestol Leopold I., ki je vladal vse do leta 1705, skoro pol stoletja. Njegovo dolgo vladanje polnijo sami boji s Turki in Ogri, katere so podpirali Francozi. Mogočni francoski kralj Ludovik XIV. (od leta 1643 do 1715) je hotel na vsak način ponižati moč avstrijske vladarske hiše, po smrti Ferdinanda III. je celo sam upal postati nemški cesar. To se mu sicer ni posrečilo, zato pa je povsod podpihoval nezadovoljnost zoper cesarja. Staro nasprotje Ogrov proti avstrijski vladarski hiši je pod vlado Leopolda I. znovih izbruhnilo in cesarska vlada sama je dajala temu povod, ker je svojevoljno kršila stare pravice ogrskega in hrvaškega kraljestva. Kakor takrat povsod v Evropi, zlasti na Francoskem, skušali so tudi pri nas vpe-

ljati centralistični abolutizem, t. j. da vladar sam ima vso oblast v rokah in jo sam izvršuje.

Češka je bila po 80-letni vojski zlomljena, sedaj se mora prikleniti tesno z dednimi kronovinami še Ogrska in Hrvaška. Vse posebnosti ogrskega in hrvaškega kraljestva morajo prenehati, vladar pobira davke in vojake brez državnega zbora, uprava mora biti enotna, vse važnejše službe dobivajo tujei, zvesti služabniki dvorske politike, v urade se uvede nemščina itd. Vse to je hudo žalilo tudi sicer zveste velikaše in je dalo povod zarotam in vstajam, pri katerih je nekaj vdorcev vedno priletelo tudi na štajersko stran.

Kmalu po nastopu Leopolda I. so se Turki začeli pripravljati na veliko vojno, hoteli so osvojiti Dunaj in na zvonik sv. Štefana zasaditi polmesec. Veliki vezir Ahmed Köprili je modro računil na razpor med ogrskimi velikaši in cesarskim dvorom, saj še celo med cesarskimi vojskovodji ni bilo edinosti. Ogri in Hrvati so se močno pritoževali, da cesarski vojaki ropajo po njihovi zemlji. S strahom in trepetom je šel glas od mesta do mesta, da se je leta 1663 v Belgradu zbralo 120.000 turške vojske, ki je naslednje leto 1664 vdrla na Ogrsko in sicer naravnost proti Muri,

kjer je ob izlivu Mure v Dravo hrvaški ban Niklaž Zrinjski pozidal močno trdnjavo Novi Zrinj.

Ta trdnjava je bila nekako ključ in ščit za Hrvaško, Štajersko in Ogrsko ob Muri, kot nekako protitežje proti Kaniži, ki je še bila v turških rokah. Vrhovni poveljnik Montekukoli je storil nerodnost, da je hrabro hrvaško posadko pod banom Zrinjskim prestavil iz trdnjave ter jo namestil z Nemci, ki so po prvem turškem vdarcu pobegnili brez glave in se večinoma potopili v Muri. S težkim in razjarjenim srcem je naznanil Zrinjski ta dogodek štajerskim deželnim stanovom. Bati se je bilo sedaj, da bodo Turki vdrli čez Muro v Medjimurje in na Štajersko, vendar jim je hrabri junak Zrinjski zakrčil pot. Proti Turkom so bile postavljene tri cesarske vojske: ena na Gornjem Ogrskem, ena ob Donavi, ena pa ob Muri. Sledajo je vodil vrhovni poveljnik Montekukoli. Tržani in meščani ob Muri so tudi morali na stražo. Manjkalo je pa tej vojski vsega, živeža, orodja in drugih potrebščin. Štajerska je bila v največji nevarnosti. Trpela je pa itak zadosti od surovih nemških vojakov, ki so imeli slab red in še slabšo plačo, katero so si potem sami siloma jemali pri ljudstvu Prebivalci okoli Omureka n. pr. so morali bežati v trg pred njimi

lavci in stanovalci petrograjski pridejo k Tebi. Mi smo od vseh teptani sužnji in prodani na milost in nemilost despotom. Ko pa je bila mera polna, smo popustili delo in prosili smo svoje gospode, naj nam dajo vsaj toliko, da bomo lahko živeli. Ali odklonili so naše prošnje, češ, da so protipostavne. Mnogo tisočev nas je brez človeških pravic, in tvoji uradniki so nas storili sužnje. Kdor se je drznil izpregovoriti v naše obrambo, je moral v ječo. Uradništvo obstoji iz roparjev in tatov. Ono je deželo vznemirilo in jo spravilo v sramotno vojsko; ono vodi Rusijo vedno bližje prepada. Ljudstvo ne more svojih želj in zahtev izraziti in tudi ne sodelovati pri določanju obdačenja. Vse to nasprotuje človeškemu in božjemu pravu. Mi hočemo raje umreti, kakor pod takimi pogoji životari! Car, pomagaj svojem ljudstvu! Poderi meje med tvojim ljudstvom in seboj, in ljudstvo naj s Teboj združeno vlada! Ljudsko zastopstvo je potrebno. Zapovej, naj se skličejo zastopniki vseh stanov in tudi delavskih. To je naša prva prošnja. Imamo jih pa še na srečo. — Potem jih naštevajo v prošnji, ki se pečajo vse z obupnim stanjem delavcev in končujejo: „Zapovej, naj se izpolnijo naše prošnje in Ti osrečiš Rusijo, ako pa ne storiš tega, raje umrjemo. Samo dve poti sta: svoboda in sreča ali pa grob“.

Delavci hočejo k carju.

V nedeljo, dne 22. t. m. zjutraj je vojaštvo že na vse zgodaj zasedlo vsa pota v Petrogradu, ki vodijo k zimski palači carjevi, zlasti Nikolajev most. Delavci so se začeli že dopoldne zbirati. Med delavci je vladal najlepši red. Z Vasiljevega ostrova so se začele proti poldnevu pomikati prve delavske čete proti zimski palači. Vodil jih je pravoslavni pop Gapon, v jedni roki križ, v drugi prošnjo do cesarja, v kateri so zapisane zahteve delavcev. Na Nikolajevem mostu so naleteli na vojake. Delavci so prosili, naj vojaki ne rabijo orožja. Nekateri vojaki so res odmaknili puške, a oficirji so na te vojake planili s sabljami. Delavci so bili z brezobzirno silo nazaj potisnjeni. Več jih je bilo ranjenih. To je razljutilo delavstvo in začeli so se burni spopadi, letelo je kamenje in počilo je nekaj revolverjev. Tudi na raznih drugih krajih je vojaštvo s silo odvrnilo delavce, da niso mogli do zimske palače. Prvi veliki boj se je vnel na Troickem mostu. Ko kavalerija ni mogla množice razgnati, je prišla infanterija in streljala. Padlo je takoj 150 ljudij, eni mrtvi, drugi ranjeni. Zdaj so delavci med Troickim in Nikolajevim mostom napravili barikade. Vojaštvo je barikade večkrat naskočilo, a je bilo odbito. Vojaštvo je streljalo in ubilo ter ranilo

Pri gori Sv. Gotharada sta se srečali cesarska vojska pod Montekukulijem in turška pod velikim vezirjem Ahmed Köprilijem. Stala sta si v resnici tukaj nasproti dva sveta: vzhod in zahod; na eni strani so stali janičarji, poturčeni sinovi hrvaških in slovenskih starišev; videli so se tu odurni obrazi Tatarov, Mongolov, črncev iz Afrike. Na drugi strani so bili Slovani, Ogrji, Nemci, Francozi in Italijani. Tudi francoski kralj je namreč sedaj, prisiljen po javnem mnenju, poslal pomoč, dasi je sicer vedno vlekel s Turkom proti cesarju. Dne 1. avgusta 1664 je Montekukoli do nog potolkel turško vojsko, do 10.000 Turkov se je potopilo v reki Rabi. Štajerska si je sedaj oddahnila. V spomin te zmage so Gradčani postavili na karmelitskem trgu kip Matere božje, ki še sedaj stoji na Jakominijevem trgu v Gradcu.

Sijajne zmage pa cesarski poveljniki niso znali izrabiti, sicer bi bili že zdaj lahko Turka vrgli iz Ogrskega. Cesarska vlada je storila še večjo nerodnost, ko je 10. avgusta 1664 v Vašvaru sklenila sramoten mir, da se je zdelo, kakor bi bili kristjani premagani in ne Turki. To je vzbudilo veliko nevoljo na vse strani, tembolj, ker se je zvedelo, da sta v mirovni pogodbi tudi dva tajna člena: 1. da Turčija ne bo več podpirala upornih Ogrov zoper cesarja, 2. da Avstrija pusti Turkom prosto pot skozi Hrvaško proti Benečanom. Slednje se ne zdi

mnogo ljudi. Tudi več vojakov je bilo ubitih. Na Nevskem prospektu, pri fužini Putilov, pri spomeniku bitke pri Narvi in še na raznih drugih krajih so se vnele prave bitke in je vojaštvo neusmiljeno streljalo. Car pa je med tem bival v Carskojem selu in si dal telefonično poročati o klanju v Petrogradu.

Boj pri Aleksandrovem vrtu.

Pri Aleksandrovem vrtu so se ljudje držali ograje ter se niso hoteli umakniti, sicer so bili pa mirni. Ko so kozaki najprvo poizkušali razgnati množico z biči, so se postavili v vrsto. Dano je bilo povelje, streljati. Streljali so z veliko vnemo na prvo vrsto gledalcev, ki so bili večinoma dijaki. Kletvice, škripanje in hropenje je napolnjevalo ledeni zrak. Množice se je polastil strah in okrog 30 oseb se je valjalo v smrtnem boju po rdeče pobarvanem snegu. Dijaki se niso umaknili prej, dokler niso pobrali večino svojih tovarišev ter jih položili na sani. V enih saneh sta držala dva dijaka, med tema eden sam ranjen, po konci mrtvega tovariša, čegar odprta usta, osteklenele oči, blede lice in raztrošeni možgani so vzbujali med gledalci nepopisno grozo. Ta žalostni sprevod je prišel mimo Aničkove palače, kjer je bivala carica vdova in najbrže tudi car sam. Tu je postal švadron kozakov pozoren na tarnanje ljudstva ter prijezdil, da vidi, kaj se godi. Ko so videli blede lice ter s krvjo in možgani pomazane sani, so odjezdili.

Boji v celem Petrogradu.

Na več kot tridesetih krajih mesta so bili krvavi spopadi, in povsod je bilo na stotine mrtvih in težko ranjenih. V bolnišnicah ni bilo kmalu več prostora. Težko ranjene so položili v zasilne šatore na dvorišču, kjer je ponoči vsled ran, še več pa vsled mraza umrlo nad 500 ranjencev. Pokopali jih bodo ob vojaški straži v skupne grobove. Pri tej priliki se je zopet bati krvavih spopadov. Razburjenje v mestu je velikansko. Vsa državna poslopja so strogo zavarovana, ker se boje napadov z bombami. Sploh je celo mesto zasedeno z vojaštvom. V predmestih pa vlada popolna brezpravnost. Policija se niti ne upa braniti, da bi štrajkujoči ne naskakovali tovarn in podjetij, kjer se še dela. Delavci prihajajo v trumah iz zunanjih ruskih mest. Za prihodnje dni je napovedan splošni štrajk (stavka) v Moskvi, Kijevu in Libavi.

Delavci v zimski palači.

Dobro poučeni krogi trdijo, da se je posrečilo neki četi delavcev prodreti skozi stransko ulico v zimsko palačo. Na stopnicah

verjetno, pač pa prvo. To je pa bilo ostro orožje v rokah nezadovoljnežev, češ, dunajski dvor išče le svojo korist, več mu je za uspeh osebne politike kakor za blagor narodov. — Da se je sklenil tako neugoden mir, je nekoliko bilo krivo slabo denarno stanje avstrijske vlade in pa ogrski vstajniki, na katere se je hotela sedaj vlada vreči, ko si je za silo stresla z vratu Turke. Ogrji in Hrvatje so se pa — ne brez povoda — pritoževali, da so naravnost izdani Turkom. Toliko truda, stroškov in krvi, tako sijajna zmaga, uspeh pa nikakšni, zakaj cesar je sprejel vse one pogoje, katere je bil že pred vojsko ponujal Turkom!

Ko so se meseca novembra zbrali delegatje na Dunaju, so se slišale britke pritožbe zoper obliko in vsebino miru. Ogrji so sedaj zahtevali, naj se jim vrne kraljevska krona, ki je bila odnesena iz Ogrskega in naj se iz Ogrskega odstranijo vse avstrijske čete. To je bilo krivično, zakaj te čete so bile glavna bramba v deželi in avstrijske dežele so plačevale za vzdrževanje 88 ogrskih trdnjav na leto 300.000 gld. Nezadovoljstvo s cesarsko vlado je bolj in bolj raslo. Vsled tako sramotnega miru so mislili, da je boljše, da se Hrvatji in Ogrji sami na svojo roko pogajajo s Turki, kakor pa cesar mesto njih.

(Dalje.)

v carjeve sobe so bili prijeti. Vso palačo so takoj preiskali natančno, ker se bojé, da so položili bombe.

Žrtve bojev v nedeljo.

Najnovejša poročila trdijo, da je na petrograjskih cestah bilo od včeraj do danes zjutraj ustreljenih 2000 ljudij, 5000 oseb leži ranjenih v bolnicah. Duhovnik Gapon ni bil ranjen, kakor se je po nekaterih časnikih poročalo. Oddelek izgreznikov, ki je prodiral proti Carskemu selu, je imel na cesti, ki vodi tja, krvav boj. V železniškem prometu so se pokazale ovire. V bojih je bilo ustreljenih tudi 26. otrok. Množica je upila na vojake: „Tu kažete več poguma nego v Mandžuriji, ali v Port Arturju!“ Mestni poglavar je ranjen na roki.

Pop Jurij Gapon.

Pariška „Agence Havas“ priobčuje o pravoslavnem duhovniku Gaponu, ki vodi stavkajoče delavce v Peterburgu, sledeče: „Gapon je sin kmetjskih staršev iz Poltave. Izza svoje prve mladosti se je zanimal za življenje ruskih delavcev. Kot dijak se je pečal mnogo z delavskim gibanjem v Rusiji in zapadni Evropi. Po smrti svoje žene živi sredi najrevnejših ljudi. V neki spomenici je objavil vse, kar je med nižjim ljudstvom opazil, in je stavljal predlog, naj bi se ječe in prisilne delavnice nadomestile z delavskimi hišami in gospodarskimi kazenskimi naselbinami. To spomenico je predložil državni tajnik Tanejev carju, ki se je o njej pohvalno izrazil. V kratkem času je Gapon organiziral na tisoče delavcev. Ker je v klubu delavcev v Moskvi govoril, da hoče on organizaciji skrivne policije postaviti neodvisno organizacijo nasproti, se mu je odpovedalo stanovanje. Vsled Plevejeve smrti se to ni izvršilo. Delavci ga časte in ne store nič brez njega.“

Noč od nedelje do ponedeljka.

Nočna poročila slikajo položaj sledeče: Ob 10. uri zvečer je bil Petrograd podoben trdnjavi, katero je osvojil sovražnik z navalom. O polnoči so sedeli vojaki po cestah ob stražnih ognjih. Mesto se je pomirilo in radovedneži so pričeli hoditi po ulicah. Dobili so pogum, ker ni bilo več čuti streljanja. Stavkujoči so se pa pripravljali na ponedeljske boje. Boj od opoldneva do večera je divjal več milj daleč. Dopisnik „Daily Expressa“ se je peljal skozi straže, kjer je bilo najhujše prelivanje krvi. „Videl sem“ je poročal svojemu listu, „gručo mrtvih delavcev, ki so padli postreljeni ali ubiti s sabljami. Grozen je prizor v ozkih ulicah in pretrese me mraz, če se spomnim na ta dan. Še so mi pred očmi grozni obrazi mrtvih in ranjenih delavcev. Še mi done v ušesih okupni klici množice, katero je morilo vojaštvo in pred očmi so mi vojaki, ki so sekali in streljali v neoboroženo množico.“

Drugi dan, dne 22. jan.

Sneg na ulicah v Petrogradu je krvav od prelite krvi! Včeraj je bil najstrašnejši in najbolj krvavi dan, kar jih je še videl Petrograd. Na vseh straneh mesta, po vseh ulicah so divjali hudi boji med množico, ki je štela čez 200.000 k skrajnemu odporu pripravljenih ljudi, in med vojaško silo, ki je nastopila z brezobzirnostjo, kakor v vojski. Mrličji in ranjenci so padali na stotine v sneg na ulicah. Celo noč so odnašali ranjence. Vse bolnišnice so prenapoljene. Vršili so se strašni prizori. Pri eni sami salvi je padlo 600 oseb! Vkljub temu se pa množica ni umaknila, ampak stala kakor stena. Med Petrogradom in med Carskim selom so neprenehoma jezdili vojaki, da obveščajo carja. Na cesti do Carskega sela je bil postavljen cel polk kozakov. Število žrtve še ni mogoče podati.

V noči od ponedeljka do torška.

Dočim je minul dan (ponedeljek) razmehoma mirno, se je proti večeru položaj prevrgel. Po ulicah je tema. Promet tramvajev je ustavljen. Po Nevskem prospektu se valijo nepregledne množice. Povsod so vojaški oddelki. Z raznih strani se slišijo salve pušek. Ob 7. uri zvečer so bili na Nevskem prospektu še neznančni spopadi.